

Pregledni naučni rad
Primljen: 26.12.2014.

UDK:81:39
81:1

ETNOLINGVISTIKA I FILOZOFIJA O JEZIKU I JEZIČKOJ
ARGUMENTACIJI U PRAVU ('GUBLJENJE U PREVODU')

*ETHNOLINGUISTICS AND PHILOSOPHY ON LANGUAGE AND
LANGUAGE ARGUMENTATION IN LAW ('LOST IN TRANSLATION')*

Doc. dr. Amina Hadžibegić-Bicciato

Fakultet za upravu
pridružena članica Univerziteta u Sarajevu
Igmanska 40
Vogošća, Sarajevo
a.hadzibegic@fu.unsa.ba

SAŽETAK

Različite publikacije stručnih orijentacija (lingvističke, sociološke, filozofske i kulturološke) uglavnom postavljaju pitanje o sudbini koja čeka svijet nakon globalizacije u kontekstu ljudskog osnovnog sredstva komuniciranja i sporazumijevanja - jezika. Fundamentalna je empirijska činjenica višejezičnost i Evrope i svijeta. Pravni i birokratski jezik smo toliko usvojili da njime govorimo čak i kad se bavimo egzaktnim oblastima. O jeziku su razmišljali kako antički filozofi tako i savremeni, te politolozi, antropolozi i, prirodno, lingvisti. Etnolingvistika ne daje odgovore na sva pitanja ali nas uči da što dalje ulazimo u strane poglede na svijet, toliko više uviđamo njihovu neobičnost, i sve više shvatamo naša vlastita pojmovna ograničenja. Jezičku argumentaciju u pravu smo odabrali kao primjer jer je pravo okrenuto jeziku kao osnovnom sredstvu izražavanja, koje u pravu dobija smisao komunikacije sa ciljem postizanja konsenzusa. Svi fragmenti naših pogleda na svijet služe da pokažu kako pojmovi uključuju stvaranje lingvističkih obrazaca, i da su svi ti obrasci govora i mišljenja samo djelimično prevodivi. Ovo je etnolingvističko načelo a srž etnolingvističke studije je analiza načina na koji nam jezik omogućuje da stvaramo značenja o svijetu i komuniciramo smisleno.

Ključne riječi: *etnolingvistika, jezička argumentacija, pravo, komunikacija, lingvistički obrasci*

SUMMARY

Various publications in different fields (linguistics, sociology, philosophy and culture) have discussed the subject of the further destiny awaiting the globalised world within the context of future development of the most important human tool – the language. It is a fundamental empirical fact that Europe and the entire world have become plurilingual in all aspects and at all levels indeed. The legal and bureaucratic languages have become adopted to the extent that we use them daily regardless of how scientifically exact the topic we talk about is. The language has always been contemplated upon both by ancient and modern philosophers, political scientists, anthropologists and, naturally, linguists. Ethnolinguistics does not provide answers to all questions but it does teach us that the more we become introspective of different views on the world, the more we get to realize our own limited understanding of the notions. Legal language argumentation was chosen as an instance for the purpose of this paper due to the fact that the law relies on the language as the fundamental means of expression as it serves the purpose of a tool with which a consensus may be reached. All fragments of our world views serve to show how different notions include creating of linguistic patterns, and that all speech and thought patterns are only partially translatable. This is the ethnolinguistics principle whilst the quintessence of its studies is presented in the form of analysis of the ways the language enables us to create meanings in the world and to communicate meaningfully.

Key words: *ethnolinguistics, language argumentation, law, communication, linguistic patterns*

UVOD

Ovo je rad o poetici jezika, o pogledima na svijet i kako ljudi preživljavaju avanturu jezika, zamišljajući njihov vlastiti svijet u svijetu politike i u odnosu jednog prema drugome. Etika i politika se očito preklapaju, ali ništa više nego jezik i ideologija. Aristotel je razumio ovu krucijalnu činjenicu a nju je retorička tradicija zaboravila. Za njega je retorika bila dio politike a politika je bila dio etike. Naučio nas je da ubjeđivanje nije dovoljno, a voditi druge kuda mi želimo je besmisleno ako ni sami ne znamo gdje ih želimo odvesti. Samo nas filozofija može učiti o ciljevima kojima trebamo stremiti i stoga je neophodno razumjeti filozofiju jezika. „Proučavanje reči nije neka beznačajna nauka. Reč je, prema tome, izvestan instrument za poučavanje i za razlučivanje suštine. Onda i zakonodavci izrađuju svoja dela, jedni bolje, drugi lošije.“¹

O jeziku

„Jezik je najmoćnije sredstvo ljudske komunikacije i glavni pokretač naše misli...Kada kažemo da je rad stvorio čovjeka, time samo potkrepljujemo ideju da je jezik najljudskije svojstvo: bez jezika je nemoguć ljudski rad, onaj kojim se stvara kultura (skoro da bi se moglo reći da, u antropološkom smislu, kultura znači „čovjek minus njegova biologija“), onaj koji se bez jezika ne može prenositi s čovjeka na čovjeka, s koljena na koljeno“.²

Nepostojanje teorije o pogledu na svijet, i nemogućnost da se prihvati aktivnost prevođenja čini dio iste namjerne etnocentrične sljepoće. Čini se da onima koji ne vladaju drugim jezicima više odgovara da ih ignorišu. Humboldt je bio uvjerenja da znanje, njegovo oplemenjivanje i razmjena među ljudima proizilaze iz upotrebe jezika i govora i zato je postavio smjernice za istraživanje različitih pravaca kojima su išle lingvističke zajednice u shvaćanju svijeta i njegovom vraćanju u svijest. Indo-evropski projekat je jačao ali su se antropolozi zbog nemanja potrebnog znanja za razumijevanje govora redovno ograničavali na diskusiju o ‘riječima’ i razmatranje prototipova, kulturnih modela i mitova u prevođenju.

¹ „Platon: O jeziku i saznanju”, ur: Dragan Lakičević, IRO RAD, Beograd, 1988., str. 21-26.

² Riđanović, Midhat, “Jezik i njegova struktura”, Šahinpašić, Sarajevo, 1998., str. 11.

„Moderna je lingvistika, možemo reći, prenijela naučno interesovanje sa jezika na njegov pravi izvor, na čovjeka, i tako humanizirala jezičku nauku do najvećeg stepena, a gramatici, kao najljudskijem posjedu čovjeka, dala tako visok status da mnogi danas smatraju da čovjeka treba zvati *homo grammaticus*.“³

Možemo li razumjeti jezik u prevodu? Zapažamo svi mutaciju kako su riječi i pojmovi osjećanja i fraze obojeni prevodom a prevedene riječi zapravo pokreću mrežu asocijacija. Tu prevodioc pravi skok između nekoliko pogleda na svijet na nivou jezičkog sistema. Prevod ‘preobličuje’ original kako bi se transplantirao u tlo strane kulture. Ako djelo počne da diše u okviru te kulture, ako se riječi prošire da aktiviraju (drugačija ali koherentna) značenja i asocijacije, tada prevod ‘funkcioniše’. „Čovjek je u stanju da svoju društvenu sredinu oblikuje jezikom. Riječ je produžetak ljudskog uma. Odnosi u ljudskom društvu regulišu se velikim dijelom putem jezika, pa je često potrebna intervencija u jeziku ako ih želimo razvijati u određenom pravcu. Neki ugledni savremeni lingvisti tvrde da svakom rečenicom kojom nešto kaže čovjek u isti mah nešto i čini“. ⁴

Humboldt je vjerovao, a etnolingvistika nas uči, da što dalje ulazimo u strane poglede na svijet, toliko više uviđamo njihovu neobičnost, i sve više shvatamo naša vlastita pojmovna ograničenja. To je pokušaj nemogućeg: asimilirati strane pojmove u okvire našeg jezičkog sistema. Ovo je pitanje odnosa između riječi. Okviri razmišljanja se razlikuju od jezika do jezika. Kada prihvatimo da se pojmovi emocija začinju i u umu i u jeziku tada ćemo pronaći pojam sa drugačijom oznakom u drugom jeziku. „Semantičko polje (a semantika je nauka o značenju) označava u lingvistici jednu pojmovnu oblast sa svim značenjskim odnosima riječi koje se u njoj javljaju“. ⁵ Suprotno Aristotelovom vjerovanju, riječi se ne odnose na entitete izvan uma čije konture oni prate i čija je suština sažeta u njima. Teško je prevesti direktno iz jednog jezika i ponovo nazad zbog toga što pojmovi pokazuju da jezik definiše, uređuje i povezuje pojmove u različite kategorije. Riječi nam omogućavaju da stvorimo ‘objekte razumijevanja’

³ *ibid.*, str.13.

⁴ *ibid.*, str. 13-19.

⁵ *ibid.*, str. 21.

i da ih uvedemo u svijest da ih uredimo, sortiramo i koristimo. „Saznanje se ne nalazi u utiscima već u razmišljanju o njima a opažaj nikada ne bi mogao biti identičan saznanju.“⁶

Lingvistički nihilisti će uvijek vidjeti mane i nedostatke u jeziku. Oni koji žele da ‘koriste’ jezik i da ga drže kao ‘ogledalo’ realnosti će uvijek osjećati da jezik ‘izdaje’ filozofski projekat da se ‘shvate’ stvari. Etnolingvistu ne progoni takav cinizam. Za njega svaki jezik utjelovljuje novi kreativni put u realnost. Dakle, etnolingvista se ne bavi istinskom prirodom stvari, već stvaranjem značenja. Glavna srž etnolingvističke studije je analiza načina na koji nam jezik omogućuje da stvaramo značenja o svijetu i komuniciramo jedni sa drugima smisleno.

Ući u pogled na svijet uključuje učenje načina na koje riječi zauzimaju svoje mjesto u tom pogledu na svijet. Ovo pretpostavlja da potvrdimo nastojanje da shvatimo da je nešto ‘neobično’, što će neizbježno pobjeći shvatanju do određene mjere. Možemo steći uvid u način na koji ključni izrazi organizuju misli i ukorijenjuju se u mentalitet neke kulture ali će ipak potpuno definisanje tih riječi ostati nejasno. Na ovom nivou postaje jasno da se pogledi na svijet sukobljavaju i da se pogled na svijet stranca još uvijek potvrđuje kao ‘prirodno’ i ‘normalno’ stvaranje obrazaca u organizaciji pojmova. Ova poteškoća u savladavanju stvaranja obrazaca stranog jezika se djelimično objašnjava polisemijom jezika koja nam omogućava da apstrakcijom i asocijacijom razgranamo čitav niz kompleksnih metaforičkih značenja. „Istinita predstava praćena jezičkim objašnjenjem čini znanje. Tačna predstava o nečemu u stvari mora u sebi uključivati distinktivne karakteristike tog pojma/predmeta.“⁷

Etnolingvistika je više stav prema razmišljanju nego jasno definisan pristup i u tom smislu ne postoji jasno kodificirana metodologija. Humboldt je svojevremeno koristio analizu sintakse, listu riječi, tekstove i sam se upuštao u aktivnost prevođenja. Svaki pristup je efikasan utoliko ukoliko nam omogućí da uđemo u strani uvid, u ograničenja i forme oblikovanja našeg vlastitog pogleda na svijet koji ovisi o jeziku. Na jednom nivou je

⁶ „Platon: O jeziku i saznanju“, ur: Dragan Lakicevic, IRO RAD, Beograd, 1988., str. 62.

⁷ *ibid.*, str. 71.

korisno proučavati etimologiju a na drugom pojmovne metafore stvaranja našeg pojma istine. Ovo nam otkriva aspekt problema kako jezici stvaraju značenje. Da bi razumjeli kako jezici funkcionišu, moramo napustiti model subjekat-objekat i istražiti šta radimo sa jezikom. Kako se argumenti drže zajedno dok brane vlastite diskursivne strategije?

Zbog ekonomike govora, čuvamo samo ono što nam je korisno u jeziku ali se svaki termin zatvara u kaledoiskopsku konstelaciju značenja na nedoslovnom nivou. Ne možemo pobjeći od savremenog neokonzervativnog pogleda na svijet koji nameće anglofona nacija, a imajući u vidu rasprostranjenost i globalnost engleskog jezika, moramo onda postaviti pitanje da li se taj pogled na svijet kroz instrumentarij zvan engleski jezik nameće kao univerzalna paradigma za razumijevanje svjetskih pitanja. Kako prevesti taj pogled na svijet na druge jezike?

Jednostavni odgovori ne postoje a ni etnolingvistika ih ne pruža. Etika se neizbježno izdiže iznad studije jezika i udružena sa etnolingvistikom nas ipak uči da su pogledi na svijet usađeni u riječi i fraze, u obrasce razmišljanja i u pojmovne metafore. Sinonimi zamjenjuju i brišu jedan drugoga u diskursu.

„Na kraju moramo spomenuti i stilistiku i naglasit da je izbor pravog stila prije svega vezan za faktore sociološke naravi (ili, tačnije, mikrosociološke naravi). Ovim se pitanjem bavi sociolingvistika. Daleko najstroženiji dio našeg jezičkog znanja odnosi se na tzv. *lingvistički kod*, onaj algebarski organizovan sistem pravila koji omogućava riječima da vrše svoju ljudsku funkciju, da znače.“⁸

Lingvistički determinizam koji je ekstreman u tvrdnji da smo robovi maternjeg jezika je opovrgnut i dokazano je da iako nas struktura maternjeg jezika navodi na određene misaone sadržaje, ona nas ipak ne sputava u poimanju sadržaja koji nisu diktirani gramatikom našeg jezika.

⁸ Riđanović, Midhat, „Jezik i njegova struktura“, Šahinpašić, Sarajevo, 1998., str. 22-23.

Jezička argumentacija i retorika

Kad je u pitanju pravna argumentacija možemo istaći da su pravni pojmovi najmanji sastojci prava i često zbog neadekvatnog shvatanja njihove naravi uzrokovanog neravnotežom logičkih i ontologijskih istraživanja dolazi do 'gubljenja u prevodu'. Uvijek je bitno ustanoviti važnost tih pojmova, njihovu smislenost u jeziku prava i jezika o pravu i tek onda naći njihov ekvivalentan prevod. Tada se primjenjuje metoda raščlanjivanja pojmova tj. pojmovna analiza. Moraju se pretpostaviti dvije činjenice: granica između pojma i iskustva i drugo, granica između filozofije i nauke, koja je često teško određiva. Bitno je naglasiti da su teorijski i praktični interesi za kulturu, koja je ustanovljena jezikom i drugim znakovima, fokusirani na jedinstveno i neponovljivo. Stoga, glavne osobine svakog pravnog pojma jesu shvatljive svim pravnicima i samim tim ih je moguće prevesti na matične riječi bilo kojeg jezika sa engleskog. Nedoumice mogu nastati samo ako je teorijskopravna literatura jezika cilja na lošem nivou. Ovdje se vraćamo na tvrdnju o neuravnoteženosti dvije vrste istraživanja prava: logičke, koju su izvodili filozofi, i ontologijske, koju su izvodili pravници. Logička analiza prava pretpostavlja pristup jeziku kakav imaju moderni racionalisti, koji je usmjeren na oblik i sastav jezika. Dakle, taj se pristup može označiti kao sintaktički gdje razum može sve objasniti koristeći stvoreni metajezik, a on je precizniji od običnog. U nadgradnji ovoga govorimo o semantičkom pristupu jeziku gdje se podrazumijeva traženje značenja u okviru konteksta, naročito u pravu. Ovdje ponavljamo navedenu tvrdnju da čovjek kada govori uvijek nešto i čini pa dopunjujemo prethodno izjavom da se zapravo oba ova pristupa jeziku stapaju u pragmatiski jer je tu pažnja usredotočena na jezičko ponašanje, odnosno stvarno korištenje jezika i shodno tome promjenu značenja izraza uslijed te konkretne upotrebe. Nakon ovoga dolazi i do zaokreta u logici kada se logički oblik fokusira na stvarnu rečenicu u stvarnom jeziku. U ishodu rečenoga tvrdimo da su istraživanja usredsređena na značenje i na upotrebu prava, pa i politike, i stoga su i semantička i pragmatička. U stvarnosti su ipak pravnička istraživanja još uvijek ontologijska. Kada se premosti jaz između filozofskog (sintaktičkog) i logičkog (ontologijskog) postaće moguće odgovoriti na sva pitanja značenja i prevoda riječi i argumentacija u pravu i politici sa engleskog na sve druge jezike.

„Pravna argumentacija, na primjer, potvrđuje iskaz da će neka poruka dobiti određeno značenje u ovisnosti od vrijednosti i interesa koje pobuđuje među onima kojima je upućena. Vrijednosti i interesi izražavaju se argumentima u retoričkoj komunikaciji. Auditorijum kome je argumentacija namijenjena argumente procjenjuje, ocjenjuje i prihvata ih, bilo da je njima uvjeren, ili samo nagovoren. Argumentacija u pravu, sa svojim diskurzivnim karakterom, postaje nova retorika. Obje premise u pravnom soligizmu utvrđuju se uporednim naučnim i argumentativnim postupkom. Za sam zaključak često nije dovoljna čista dedukcija bez argumentacije. Svaka primjena prava istovremeno je stvaranje prava, a time i proces govornikovog autentičnog iskazivanja i dokazivanja. Haim Perelman je stvorio pojam ‘nove retorike’ koja je u najvećoj mjeri okrenuta ‘argumentaciji i diskurzivnim tehnikama kao sadržinskom obilježju samog govora. Retorika je za njega razum na djelu i određuje je kao ‘proučavanje diskurzivnih tehnika zahvaljujući kojima se umovi (još više) priklanjaju podastrtim tezama’. Retoričko obrazloženje nikada nije prisilno. Retorička sredstva su tehnike koje se koriste da bi auditorijum prihvatio neku tezu, sa ciljem da, ubijeđen ili nagovoren, sa njom se saglasi. Sve njih Perelman svrstava u oblast jezika a sve su te tehnike diskurzivne, govorne, tehnike. Ovim on želi ograničiti domen argumentacije. Koncept nove retorike istu poistovjećuje sa argumentacijom. Pravo je primjeren domen za ostvarivanje takvog koncepta jer odgovori na postavljena pitanja za posljedicu imaju zauzimanje suprotnih stavova. Pravo je okrenuto jeziku kao osnovnom sredstvu izražavanja, koje u pravu dobija smisao komunikacije sa ciljem postizanja konsenzusa“.⁹

⁹ *Deftedarević Nadaždin, Mirjana, „Diskurzivna tehnika pravne argumentacije“ u: Revi-ja za pravo i ekonomiju, Pravni fakultet, Džemal Bijedić Univerzitet, Mostar, 2011.,str. 125-137.*

ZAKLJUČAK

„Jedan od zadataka koje očekujemo da obave jezički stručnjaci jeste detaljan opis promena u semantizovanosti pojedinih delova vokabulara.“¹⁰ Spajanje riječi, korištenje metafore i eufemizama čine dio retorike. Metafore su često stvar razumijevanja pojava, a ne retorički ukras. Na jednom nivou dokazujemo da koristimo jezik da izrazimo svoje ideje i opravdamo svoje postupke. Na drugom nivou, jezik, kolektivna upotreba jezika onako kako oblikuje pogled na svijet koji dijelimo sa drugim govornicima, navodi nas na tokove misli koji su politički i filozofski pozicionirani. „Ono što je Platon razvio, a prethodi Aristotelu, jeste da je govor istinit ili lažan i postaje moguć tek na nivou rečenice. Pojam o nečemu se stiče na osnovu naziva (*onoma*), definicije (*logos*), slike (*eidolon*) i samog pojma (*epistema*).“¹¹ Lekcija koju nas uči etnolingvistika jeste da se sloboda koju govor otvara svijesti nalazi u jeziku: u okviru konkretnog jezika kojem pripadamo. Upravo u jeziku potvrđujemo svoj identitet, kao subjekti koji žive u lingvističkoj zajednici. „Europa je doduše uglavnom prozračena, ali je ipak ostala semantička nesigurnost. To znaju politolozi, ali ne znaju građani, koji još uvijek naginju tome da se upuste u kapitulaciju razuma, pod utjecajem opasnih ideoloških droga.“¹² Dakle, možemo zauzeti stav prema idejama u okviru našeg jezika i ne možemo pobjeći od diskursa. Svi fragmenti naših pogleda na svijet služe da pokažu kako pojmovi uključuju stvaranje lingvističkih obrazaca, i da su svi ti obrasci govora i mišljenja samo djelimično prevodivi. Ovim bi se etnolingvističkim načelom dokazala ispravnost Humboldtove misli.

„Većina modernih lingvista, antropoloških lingvista, vjeruje da, iako naše mišljenje nije ograničeno strukturom našeg maternjeg jezika, ipak postoji tijesna i višestruka povezanost naših misaonih tokova i gramatičkih i leksičkih kategorija našeg jezika. Jednu takvu povezanost ilustruje prisustvo nekih obaveznih gramatičkih kategorija u jednom jeziku i njihovo odsustvo u nekom drugom jeziku. Isti pojam ili relacija po pravilu su odsutni iz misaonog toka nekog ko paralelan misaoni sadržaj izražava drugim jezikom, u kojem ista gramatička kategorija nije obavezna“.¹³

¹⁰ Ivić, Milka, „Jezik o nama“, *Biblioteka XX vek, Beograd, 2006.*, str. 93.

¹¹ „Platon: O jeziku i saznanju“, ur. Dragan Lakicevic, *IRO RAD, Beograd, 1988.*, str.135.

¹² Žmegač, Viktor, „Europski duh“, *Profil, Zagreb, 2012.*, str. 137-138.

¹³ Riđanović, Midhat, „Jezik i njegova struktura“, *Šahinpašić, Sarajevo, 1998.*, str. 50.

Potrebno je da svaki pravni jezik i jezik o pravu preobrazi svoje terminološke izraze izvedene iz engleskog jezika na način na koji se izvode i svi ostali izrazi u datom jeziku a da se vodi razlozima jasnoće značenja i dobrog stila a ne jezičkog purizma. Riječ je prije svega o pravnim terminima (u pravnom jeziku) koji imaju neodgovarajuće pravno značenje i zahtijevaju novi prevod na način na koji se to radi u vodećim svjetskim jezicima. Primjer je riječ „međunarodno“ pravo koje bi trebalo postati „*internacionalno*“ zbog toga što u našem jeziku „narod“ znači nešto drugo od „nacija“. Ova primjedba prirodno otvara put novim istraživanjima: lingvističkim i pravnim, podjednako.

„Čini se da će u raspravama (o politici) biti valjane samo tri riječi, koje povezuje podrijetlo iz antičke filozofije: *dijalektika*, razmatranje protuslovlja, *antinomija*, presijecanje značenja, i *aporija*, nerješivo proturječje.“¹⁴

¹⁴ Žmegač, Viktor; „*Europski duh*“, *Profil*, Zagreb, 2012., str.143.

LITERATURA

1. Bartminski, Jerzy, „Aspects of Cognitive Ethnolinguistics“, Equinox, London, 2009.
2. Bernardi idr., „Uvod u lingvistiku“, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
3. Bugarski, Ranko, „Nova lica jezika“, Biblioteka XX vek, Beograd, 2009.
4. Burns i Coffine, „Analysing English in a Global Context“, Routledge, London, 2001.
5. Cavalli-Sforza, Luigi Luca, „Geni, narodi i jezici“, Algoritam, Zagreb, 2008.
6. Ivić, Milka, „Jezik o nama“, Biblioteka XX vek, Beograd, 2006.
7. Ivić, Milka, „Lingvistički pogledi“, Biblioteka XX vek, Beograd, 2008.
8. Klikovac, Duška, „Jezik i moć“, Biblioteka XX vek, Beograd, 2008.
9. Kristal, Dejvid, „Smrt jezika“, Biblioteka XX vek, Beograd, 2003.
10. Ostler N., „Carstva reči“, Geopoetika, Beograd, 2008.
11. „Platon: O jeziku i stvaranju“, ur. Dragan Lakičević, IRO RAD, Beograd, 1988.
12. Riđanović, Midhat, „Jezik i njegova struktura“ (treće izdanje), Šahinpašić, Sarajevo, 1998.
13. Severgnini B., „L'inglese“, Bur, 2008.
14. Svartvik J., „English: One Tongue, Many Voices“, Macmillan, New York, 2006.
15. Žmegač, Viktor, „Europski duh“, Profil, Zagreb, 2012.

Stručni časopisi:

1. JFLT and Applied Linguistics (J-FLTAL), Volume 1, Number 1, ISSN Print: 2303-5528, International Burch University, Sarajevo, 2014.

2. Deftedarević Nadaždin, Mirjana: Diskurzivna tehnika pravne argumentacije, „Revija za pravo i ekonomiju“, ISSN 1512-6706, broj 2, godina 12, Pravni fakultet, Univerzitet Džemal Bijedić, Mostar, 2011.
3. Tucak, Ivana i Padjen, Ivan: Temeljni pravni pojmovi po Hohfeldu: važnost, smisao, prijevod, „Pravni vjesnik“ 13/1, ISSN 0352-5317 UDK-34, god. 29, broj 1, 2013, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Osijek.
4. Strani jezici, Časopis za primijenjenu lingvistiku, Odjel za strane jezike Hrvatskog filološkog društva i Školska knjiga, Zagreb, broj 1, ISSN 0351 0840, 2012.